

RUIMTE VOOR ZON EN WIND

Participatie belangrijk, maar de klus moet wel geklaard!

Dat de toenemende vraag naar energie invloed heeft op het landschap is allang bekend. Vaak kan de komst van nieuwe elementen in de omgeving rekenen op fel protest vanuit de bevolking. Is er een strategie denkbaar, die voor alle partijen bevredigend verloopt?

RIJKERT KNOPPERS

Begin 2022 zal de bouw van een nieuwe 380 kV hoogspanningslijn tussen het Zeeuwse Rilland en het Noord-Brabantse Tilburg van start gaan. Verschillende plaatselijke actie-comités hebben geprotesteerd tegen de geplande aanleg van de 65 km lange hoogspanningslijn. Met name de zogeheten zuidelijke variant krijgt veel kritiek omdat hierbij 20 hectare aan natuurgebied verloren zou gaan. Een tweede voorbeeld. Inwoners van het Friese Tytsjerksteradiel hebben bezwaren ingediend tegen de plannen van energiebedrijf Engie voor het plaatsen van een biovergister bij de Burgumer Mar. De vergistinginstallatie zou elektriciteit gaan produceren voor ongeveer 50.000 huishoudens. De verontruste omwonenden verwachten dat er dagelijks 25 vrachtwagens op en aan zullen rijden om de vergistinginstallatie van brandstof te voorzien. Het zijn twee recente voorbeelden, die illustreren hoe de moderne energievoorziening de leefomgeving kan veranderen. Ontbossing, winning van gas en olie, zonneweides, kolencentrales en natuurlijk de vermaledijde windturbines laten overal hun sporen in de omgeving achter. En de verwachting is, dat deze ontwikkelingen ook in de toekomst door zal blijven gaan. Volgens het rapport Verbindend landschap van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) zal met name door de klimaatverandering de fysieke leefomgeving ingrijpend veranderen. “Het is niet voor het eerst dat de overheid zich buigt over het vraagstuk rond de invloed van energie op het landschap,” vertelt Annemieke Nijhof, raadslid van de Rli. “Ruim 15 jaar geleden heeft de Rijksplanologische Dienst in kaart gebracht wat de gigantische impact is die de toepassing van windenergie en biomassa heeft op het landgebruik.” Dat eerste rapport, waar Nijhof ook aan meewerkte, was vooral een analyse van het ruimtelijke vraagstuk, het recente advies van de Rli, dat afgelopen november verscheen, is meer oplossingsgericht. “Gezien de urgentie kunnen we niet

wachten op nieuwe ontwikkelingen,” vertelt ze. “We moeten met beproefde technologieën als wind en zon aan de bak. Er is vanuit de bevolking vaak weerstand tegen veranderingen in het landschap, maar je moet goed beseffen dat Nederland geen openluchtmuseum is, conserveren is overigens ook geen oplossing.” Maar hoe is een dergelijke ontwikkeling in goede banen te leiden? Nijhof geeft als voorbeeld de recente discussie rond een geplande hoogspanningsleiding in Groningen. “De bewoners pleitten hierbij voor het ondergronds aanleggen van de kabel, zodat er geen overlast zou ontstaan. Vervolgens zeiden zij: als dat niet mogelijk is vanwege bijvoorbeeld de kosten, mogen wij dan aangeven waar die lijn wat ons betreft het beste kan lopen?. Dat is ook ons pleidooi, betrek vooral de omwonenden in een vroeg stadium bij de veranderingen.”

Dubbel ruimtegebruik bij de zonnecentrale op het Deense eiland Marstal.

RIJKERT KNOPPERS

Bestemmingsvraagstuk

Ook voor Martijn Oosterhuis is participatie van de direct betrokkenen van essentieel belang als er veranderingen in het landschap plaatsvinden. Oosterhuis is als architect - adviseur omgevingskwaliteit verbonden aan de in Rotterdam gevestigde Stichting Dorp, Stad en Land en legt momenteel de laatste hand aan de film WIND, ZON & LAND over de inpassing van voornamelijk windturbines en zonne-installaties in het landschap. "Wat vooral aan de orde komt is hoe een bestuurder en een ontwerper hiermee om zou moeten gaan," vertelt hij. "De eerste vraag van deze ontwerp-opgave is, welke locatie het best geschikt is voor een bepaalde energie-installatie, vervolgens komt aan de orde hoe je de toepassing afstemt met de betreffende stakeholders. Wat je vaak ziet dat de bevolking te laat een rol in de procedure krijgt, zeker omdat het meestal om zeer grootschalige projecten gaat." Oosterhuis hoopt met zijn film te bevorderen dat met name

gemeentes en provincies bij het realiseren van nieuwe energieprojecten zorgvuldig om zullen gaan met de direct betrokkenen. "Het gaat daarbij niet alleen om windturbines, maar ook om zonneweides," verduidelijkt hij. "Bij zonneweides is het visuele aspect natuurlijk minder aan de orde dan bij windturbines, het gaat veel eerder om het bestemmingsvraagstuk. Een interessante ontwikkeling is dat mensen zich gaan afvragen, of het leggen van zonnepanelen op het dak wel noodzakelijk is, als je net zo goed een centraal park met zonnepanelen kunt aanleggen. Met centrale zonneparken zou je immers in een keer de visuele hinder van willekeurig geplaatste losse zonnepanelen op daken kunnen verminderen!"

Nieuwe energie, nieuw landschap

Volgens Jasper Hugtenburg van het in Amersfoort gevestigde H+N+S Landschapsarchitecten is het goed om je te realiseren dat het landschap zich continu vernieuwt. "Veel mensen vinden het moeilijk om zich voor te stellen dat het landschap dat ze nu kennen, slechts een status quo is in een heel dynamisch veranderingsproces," verduidelijkt hij. "Mensen die in Drenthe rondfietsen zeggen bijvoorbeeld tegen elkaar dat 'je wel kunt zien dat het landschap hier nooit veranderd is'. Maar er is vrijwel geen landschap in Nederland dat zo vaak over de kop is gegaan als het Drentse landschap, bijvoorbeeld door de ruilverkaveling."

Volgens hem zijn er allerlei maatschappelijke ontwikkelingen die ertoe leiden dat het landschap continu verandert. "En daar horen nu ook windturbines bij, waar vaak veel verzet tegen is," aldus Hugtenburg. "Overigens zijn er recent ook veel bezwaren geopperd tegen zonneweides, met name tegen de grote zonneparken van minstens 10 hectare. Ook het inpassen van deze nieuwe elementen in het landschap kan dus al op protest rekenen."

Op de site van H+N+S Landschapsarchitecten staat te lezen dat het ruimtebeslag van windturbines veel kleiner is dan veel mensen denken. Door de onderlinge afstand van de windturbines is de 'onttrekkingsruimte' van de windenergie weliswaar groot, maar voor de plaatsing van de windturbines zelf is betrekkelijk weinig ruimte nodig. Dit is strikt genomen dus geen argument om de voorkeur te geven aan traditionele energiecentrales met een ogenschijnlijk gering ruimtebeslag. "Je moet bij het ruimtebeslag alle aspecten in kaart brengen. Zo moet je bij steenkool- en bruinkoolcentrales - zoals die bijvoorbeeld in Duitsland nog in bedrijf zijn - ook de enorme stukken land meetellen die zijn afgegraven voor de winning van de steen- en bruinkool." Efficiënt ruimtegebruik is volgens Hugtenburg vooral mogelijk door stukken land multifunctioneel te gebruiken. "Zo staan windturbines altijd op een ruime afstand van elkaar, dat tussengebied zou heel goed als landbouwgebied dienst kunnen doen. Hetzelfde is mogelijk bij zonnepanelen. Zonnepanelen op het dak is al een vorm van dubbel gebruik, maar bij de juiste inrichting van zonneparken kan het betreffende land ook bepaalde natuurwaarden vertegenwoordigen. Of je kunt op dat terrein schapen of kippen laten rondlopen."

Het advies 'Verbindend landschap' is te vinden op rli.nl: <https://tinyurl.com/verbindendlandschap>